

Forme atipice de ocupare a forței de muncă: tendințe recente și perspective de viitor

Introducere

Principalul punct de interes al acestei lucrări este răspândirea formelor atipice de ocupare a forței de muncă pe parcursul ultimului deceniu. Se constată că, în afară de munca cu fracțiune de normă, în această perioadă nu a existat o creștere a formelor de ocupare atipice. În schimb, atât contractele temporare, cât și activitățile independente au înregistrat o creștere, destul de puternică în unele state membre, în lunga perioadă de expansiune economică cuprinsă între mijlocul anilor 1990 și începutul recesiunii din 2007. Desigur, necesitatea de a avea un loc de muncă și a beneficia de protecție socială devine evidentă în principal în vremuri de restriște.

Cele mai relevante dintre posibilele evoluții viitoare ale muncii atipice, indiferent de forma contractuală, sunt legate de digitalizare. Eficiența din punct de vedere financiar a muncii mediate de platforme digitale face să crească rentabilitatea potențialelor schimburi cu valoare economică redusă în raport cu costul tranzacției, schimburi care în trecut nu erau viabile din punct de vedere economic. Astfel, una dintre cele mai semnificative caracterizări ale acestui fenomen este aceea de „economie a angajamentelor punctuale” (gig economy), adică a unor schimburi comerciale constând în tranzacții unice. Deși datele privind amploarea acestui tip de muncă sunt foarte limitate, lucrarea de față estimează că persoanele al căror statut pe piața muncii este definit în principal de această activitate nu reprezintă mai mult de 0,5% din totalul persoanelor aflate în câmpul muncii în Europa. Și deși logica economică a acestor platforme pare a fi convingătoare, iar bursele preconizează fără îndoială o creștere puternică în viitor, ar fi prematur să se anticipeze că ocuparea forței de muncă va crește semnificativ ca urmare a platformelor digitale în forma lor actuală. Creșterea viitoare ar putea fi împiedicată de o serie de obstacole, printre care se numără internalizarea acestor modele de afaceri în cadrul firmelor și înlocuirea mâinii de lucru cu noi tehnologii care să realizeze sarcinile cu grad ridicat de rutină îndeplinite în prezent de lucrătorii de pe aceste platforme.

Protecția socială este o problemă importantă a muncii prin intermediul platformelor digitale. Durata scurtă și caracterul ocazional al „angajamentelor” oferite prin intermediul lor ridică în principal aceleași probleme, legate de pragul veniturilor și de praguri de altă natură, ca și munca ocazională pe bază de contracte temporare. Cea mai semnificativă problemă legată de dreptul muncii și de protecția socială este însă întrebarea dacă lucrătorul respectiv desfășoară o activitate independentă sau este angajat. Nu există o definiție clară a statutului profesional dat de munca prin intermediul platformelor, acesta variind în funcție de circumstanțele specifice ale numeroaselor și diverselor forme de muncă implicate. O relevanță deosebită o are situarea platformei respective în cadrul continuumului dintre simpla corelare a cererii cu oferta și activitățile de management. Cu toate că Platforma europeană pentru asigurări sociale nu consideră necesară o reformă cuprinzătoare a protecției sociale, cel puțin în ceea ce privește platformele digitale care desfășoară activități virtuale, unele state membre au adoptat acte legislative specifice în acest sens.

Principalele constatări

- A existat anterior o creștere semnificativă a ratei de ocupare temporară a forței de muncă, în special începând cu sfârșitul anilor 1980. Acest fenomen s-a observat, de exemplu, în Franța și Spania între anii 1985 și 1995, în Suedia la începutul anilor 1990 și în Germania la începutul anilor 2000. Mai recent, deosebit de frapantă a fost creșterea semnificativă înregistrată în Polonia, de la numai 4,6% în 1999 la 28,2% în 2007.
- În schimb, în ultimul deceniu nu s-a mai constatat o tendință ascendentă în ceea ce privește rata contractelor temporare în Uniunea Europeană în ansamblu; dimpotrivă, a existat o ușoară scădere, de la 14,5% în 2006 la 14,2% în 2016.
- Probabilitatea de a lucra cu contract temporar este mare în cazul tinerilor, al lucrătorilor născuți în străinătate, al persoanelor cu nivel scăzut de instruire și al muncitorilor necalificați. Diferența dintre bărbați și femei este în prezent mai mică de un punct procentual.

- În pofida creșterii înregistrate în cei 15 ani anteriori recesiunii, munca prin agent de muncă temporară a rămas la un nivel semnificativ inferior celui al contractelor temporare. În ultimii ani, aceasta a înregistrat o scădere, iar în 2015 reprezenta 1,9 % din rata totală a ocupării în Europa.
- Munca cu fracțiune de normă, care este în creștere de zeci de ani, a continuat să crească și după începutul recesiunii. În prezent, aproape 20 % din totalul locurilor de muncă din UE sunt de acest tip (24 % în UE-15), față de 16 % în 1996. Fenomenul este larg răspândit și se întâlnește la toate grupele de vârstă, la ambele genuri și în rândul a diverse profesii, sectoare și statute pe piața forței de muncă.
- S-a înregistrat o creștere considerabilă a programelor de lucru cu număr foarte mic de ore pe săptămână (10 ore săptămânal sau mai puțin) în țări precum Austria, Germania și Danemarca. La nivelul UE în ansamblu, proporția bărbaților aflați în această situație a crescut de la 1,5 % la 2,8 % (din totalul lucrătorilor bărbați), în vreme ce proporția femeilor a crescut de la 6,1 % la 6,6 %; această creștere s-a înregistrat în special în rândul tinerilor. Aproape jumătate dintre lucrătorii cu fracțiune de normă cu program de lucru scurt nu consideră că principalul lor statut profesional este acela de lucrător.
- Munca prestată involuntar cu fracțiune de normă a crescut de la 22,4 % la 29,1 % din totalul muncii cu fracțiune de normă între 2007 și 2015. Această schimbare este corelată cu modificarea ratelor șomajului din statele membre, care au înregistrat creșteri puternice în Cipru, Grecia și Spania; Germania a înregistrat cea mai accentuată scădere, atât în ceea ce privește șomajul, cât și munca prestată involuntar cu fracțiune de normă.
- În pofida faptului că un număr relativ mai mare de bărbați au trecut involuntar la munca cu fracțiune de normă, numărul femeilor aflate în această situație este de două ori mai mare. Munca prestată involuntar cu fracțiune de normă este mai răspândită în rândul ocupațiilor mai prost plătite din domeniul serviciilor și în rândul lucrătorilor din sectorul vânzărilor și al serviciilor.
- Lucrătorii pe cont propriu (care desfășoară o activitate independentă fără personal angajat) reprezintă 10 % din totalul persoanelor aflate în câmpul muncii, iar cei care au și calitatea de angajatori (desfășurând o activitate independentă cu personal angajat) reprezintă 4,5 %. Dintre lucrătorii care desfășoară o activitate independentă, 18 % ar putea fi clasificați ca dependenți pe baza situației lor economice autopercepute și obiective.
- Activitățile independente, care crescuseră în multe state membre până la recesiune, au scăzut în ultimul deceniu cu aproape jumătate de milion la nivelul UE. În schimb, în Regatul Unit ele au crescut rapid de la începutul noului mileniu, creșterea înregistrându-se în principal în rândul lucrătorilor pe cont propriu. Republica Cehă, Franța, Țările de Jos și Slovacia înregistrează de asemenea o creștere puternică, în timp ce Germania, Polonia și Suedia se numără printre statele membre cu activități independente în scădere.
- Datele culese din Țările de Jos și din Germania sugerează că motivele principale pentru care oamenii desfășoară activități independente pe cont propriu sunt factori pozitivi legați, de exemplu, de autonomie și de oportunități. Există însă și motivații negative, legate de lipsa altor opțiuni; aceste motivații se întâlnesc mai mult în Germania decât în Țările de Jos. Un procentaj mic de lucrători au declarat chiar că situația se datorează dorinței „angajatorului” ca ei să devină lucrători independenți.
- În orice caz, o proporție semnificativă (12,6 %) a lucrătorilor care desfășoară activități independente în Țările de Jos și în Germania – țări cu sisteme de protecție socială relativ bine dezvoltate – ar putea fi clasificați ca „lucrători independenți în situație precară”, pe baza diversilor indicatori ai rezilienței financiare și ai protecției sociale. Cu toate acestea, un procentaj ridicat de lucrători independenți consideră că este de datoria lor să își asigure propria protecție socială.
- Datele obținute din sondajele europene arată că cea mai mare parte a creșterii recente a activităților independente s-a înregistrat în cadrul unor profesii bine remunerate. Același lucru s-a constatat și în studiile bazate pe date naționale culese din Regatul Unit.
- Singura estimare a răspândirii muncii prin intermediul platformelor digitale care identifică statutul pe piața muncii la un moment dat, pe baza unui eșantion aleatoriu de populație, provine din SUA, unde în 2015 se ridica la 0,5 % din totalul ocupării forței de muncă. Deși afirmă că această cifră trebuie privită „cu multe rezerve”, autorii observă că alte estimări, care utilizează metode diferite, ajung la cifre asemănătoare.
- În Europa, estimarea cea mai de încredere a fost realizată în Regatul Unit în 2016, când s-a constatat că 4 % dintre persoanele aflate în câmpul muncii au realizat o astfel de muncă în orice moment din cursul anului anterior, 25 % dintre ele declarând că aceasta reprezenta principala lor activitate profesională. Acest rezultat nu este incompatibil cu procentajul de 0,5 % (la un moment dat) raportat în studiul din SUA. Și alte studii recente au ajuns la cifre asemănătoare, nu numai pentru Regatul Unit, ci și pentru Țările de Jos, Germania și Suedia.
- Prin intermediul platformelor digitale lucrează un număr ușor mai mare de bărbați decât de femei și mai mulți tineri decât vârstnici, în special în rândul celor care prestează o astfel de muncă în mod intensiv. Aceste persoane au niveluri de instruire asemănătoare cu ceilalți lucrători.

Informații suplimentare

Raportul *Non-standard forms of employment: Recent trends and future prospects* (Forme atipice de ocupare a forței de muncă: tendințe recente și perspective de viitor) este disponibil la adresa <https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2017/non-standard-forms-of-employment-recent-trends-and-future-prospects>

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să vă adresați dlui Donald Storrie, cercetător șef/coordonator, la adresa dst@eurofound.europa.eu